

**Чаплигін О. К.**, д-р філос. наук, проф.  
**Сук О. Є.**, ст. викл.  
*Харківський національний автомобільно-дорожній університет,  
Україна*

## **ГЛОБАЛЬНЕ МІСТО В СТРУКТУРІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА**

У сучасному світі все більше зростає роль мегаполісу як одного з найактивніших суб'єктів міжнародних відносин. Саме тут зосереджені найважливіші компоненти світової політики, що робить їх складовими процесу глобалізації, в якому мегаполіси виглядають воротами у глобальний світ. Поняття «мегаполіс» відображає демографічний статус і розміри міста. Як правило, це поняття використовується стосовно міста з населенням понад один мільйон жителів.

Вже на початку ХХІ століття мегаполізація у високорозвинених країнах досягла своєї межі, що співпало з переходом на постіндустріальну стадію розвитку [1], зумовлену зв'язками глобального масштабу. В ході глобалізації прискорюється становлення нових форм просторової організації соціальних, політичних і економічних процесів. При цьому однією з найбільш важливих тенденцій є формування мережі глобальних міст, яка стає найважливішим структурним елементом у новій організації світового економічного і політичного простору наддержавного рівня. Роль мегаполісів стрімко зростає, врешті-решт вони стають глобальними містами, які набувають транснаціонального значення [2].

Треба зазначити, що в науковому обігу крім терміна «глобальне місто» існують і інші, тісно пов'язані з ним терміни: «світове місто», «супермісто», «інформаційне місто». Так, термін «світове місто» спочатку використовувався для позначення міст особливого культурно-релігійного значення (Рим), а також для столиць колишніх імперій, таких, як Лондон, Відень. Згодом поняття стало використовуватися стосовно міст, які займають особливе місце в глобальній суспільно-політичній системі та світовому господарстві не в силу чисельності населення, а за ступенем політичного впливу й економічної могутності. Поняття «супермісто» було популяризовано в міжнародному масштабі американською урбаністкою Дженіс Е. Перлман, засновницею та директором Нью-Йоркського Megacities Project. Вона зазначає, що на відміну від мегаполісів надміста є домінуючими центрами глобальної економіки і пов'язані з глобальними мережами і глобальними сегментами.

Сьогодні всі ці поняття тісно переплелися, але ми будемо користуватися терміном «глобальне місто» виходячи з його специфіки – глобальності сучасного світу, у якому динаміка і процеси зумовлюються переважно зв'язками глобального масштабу [3]. Глобальне місто, і мережа цих міст – це простір, який, з одного боку, «прив'язаний» до певного місця, а

з іншого – це транстериторіальний простір, оскільки з'єднує місця, що географічно роз'єднані, але інтенсивно взаємодіють між собою.

Глобальні міста представляють свого роду образи майбутнього. У них формується нова соціальність, цінності та соціальні норми, які потім стають загальними. Зростання впливу глобальних міст (global city), свідчить, що «кооперація і інтеграція світових ресурсів припускає добровільну і взаємну відмову держав від частини свого суверенітету на користь альтернативних політичних акторів, зокрема на користь глобальних міст» [4]. Останні лише формально виступають в національній політиці рівнем місцевого самоврядування, але реально об'єднують локальне, національне і глобальне економічне та соціально-політичне вимірювання, коли населення й економічна могутність окремих міст перевершує аналогічні показники окремих країн. Більш того, сучасні нації цілком можна розглядати як історично все більш щільні мережі та ієрархії міст. Процес урбанізації, посилення її впливу на всій території високорозвинених країн – найважливіший показник сучасного розвитку. Якщо говорити про ступінь урбанізованості, то досить згадати, що чисельність міського населення перевищує половину від загальної чисельності людства і має тенденцію до зростання.

Необхідно зазначити, що глобальні міста є світовими інформаційними центрами, здатними створювати, зберігати і поширювати інформацію. Інформація і знання і раніше, на попередніх стадіях урбанізації, охоплювали вагомую частку функцій, беручи участь у всіх соціальних процесах. Але в умовах постмодерну вони розуміються не як субстанція, втілена у виробничих процесах або засобах виробництва, а вже як безпосередня продуктивна сила, що дозволяє галузям, які виробляють інформаційні продукти, займати провідні позиції. Це по суті й робить глобальні міста глобальними серверами, здатними вбудовуватися в глобальні інформаційні мережі і змінювати їх.

У глобальних містах йде процес інтернаціоналізації науки, вищої освіти, дослідницьких організацій, які займаються виробленням адекватних відповідей на виклики глобалізації. Вони є джерелом і центрами концентрації найбільш актуальних проблем сучасності і одночасно центрами вироблення і прийняття ключових світових рішень. Цілком очевидна роль глобальних міст у світовій економічній ієрархії, оскільки в них зосереджується основне економічне життя. Вигоди такого суміщення очевидні, але не можна не звертати уваги на деякі негативні наслідки, оскільки концентрація першорядних за ступенем важливості політичних та економічних функцій в одному місці породжує політичні демонстрації, революції, як віддзеркалення проблем всього суспільства. Крім того, реально існуючі в мегамістах можливості для людей підвищити свій соціальний статус одночасно є і причиною збільшення чисельності уразливих груп населення (зростання безробіття, втрата життєвого простору, бідність).

Як зазначалося раніше, глобальне місто – це не місце, а процес. «Процес, за допомогою якого центри виробництва і споживання пов'язуються в глобальні мережі на основі інформаційних потоків». Цей процес протікає з різною інтенсивністю і в різних масштабах, у залежності від значущості різних видів діяльності. У зв'язку з цим, не останнє місце в розвитку глобальних міст займають такі сфери, як культура і туризм, оскільки сьогодні стрімко зростає число людей, для яких щоденні ділові поїздки і подорожі стають нормою повсякденного життя.

Для нас глобальне місто представляє інтерес як найважливіший центр прийняття політичних рішень. Погляд на політику крізь призму глобальних міст дозволяє побачити всю складну транснаціональну організаційну структуру, яка, з одного боку, є «детериторіальною», а з іншого – відрізняється територіальною концентрацією якраз в містах.

Вивчення політичної ролі глобальних міст у світовій політиці є досить новим напрямом досліджень, що ще остаточно не сформувався. Тим не менше тематиці політичних проблем глобальних міст сьогодні приділяється все більше уваги. Це стосується осмислення «внутрішніх» меж їх розвитку. На відміну від «зовнішніх меж» світового розвитку, що мають переважно природно-природний характер (виснаження і деградація навколишнього середовища, обмеженість сировинних ресурсів Землі, всесвітні кліматичні змінами), під «внутрішніми межами» розуміються політичні, культурні, інформаційні обмеження і недоліки що стосуються як окремих людей, так і суспільства в цілому. Так, політичні внутрішні межі виявляються в індивідуальній і колективній безвідповідальності, поганому керівництві, що, в кінцевому підсумку, може призвести до соціальної дискримінації, расизму, міжнародного тероризму тощо. У цій проблематиці викликає інтерес робота М. Пацоне [5], присвячена питанням розподілу влади в глобальному місті і проблем «керованості». На передній план висувається ідея про те, що мегаміста треба розглядати як аргументи формування конфліктів, вирішення яких є складним завданням для владних структур. Значимість політичних конфліктів і криз для глобальних міст стала очевидною після терористичного акту 11 вересня в Нью-Йорку, як демонстрація уразливості подібних центрів. По суті глобалізація сама по собі є силою, що викликає внутрішньоміські конфлікти: наприклад, проведення кожної конференції глобальних міст майже автоматично тягне за собою маніфестації супротивників глобалізації, часто підтримувані неурядовими громадськими організаціями.

Глобальні міста сьогодні «є командними і контрольними пунктами глобальної системи, зосередженням ключових індивідуумів, установ і організацій, що управляють, маніпулюють, диктують і визначають розвиток всього світу» [6]. Це дозволяє розглядати глобальні міста, як місця розгортання нового типу політичної діяльності і політичної відкритості, в умовах якої формуються нові вимоги, нові права, в тому числі права на «місце», що на думку одного з авторитетніших дослідників глобальних

процесів, професорки Чикагського університету Саскії Сассен, могло б навіть стати початком появи нових форм «громадянства» [7].

Відіграючи роль центрів просторової організації, глобальні міста мають великий вплив на існування й розвиток багатьох соціальних і політичних процесів як в місці свого безпосереднього знаходження, так і за його межами. Об'єднуючи важливих політичних агентів соціальних мереж, найбільші міста світу стають кристалізуючим елементом глобалізації, «воротами у глобальний світ» [8].

В цьому аспекті глобальні міста можна розглядати як місця формування політичної ідеології. В широкому розумінні йдеться про те, що коло джерел політичної підтримки суб'єктів виходить за межі територіально-державних кордонів. У глобальних містах з'являються нові «гравці» світогосподарської системи, вплив яких по ряду параметрів можна порівняти з впливом національних урядів.

Розширюється також коло суб'єктів політичного ринку, що впливають на прийняття рішень урядів і міжнародних організацій. Відповідно виникає такий феномен, як «глобальне правління» («global governance»). Він означає розвиток спеціалізованих міжнародних організацій, які виникають на основі угод між державами, а не шляхом завоювань, що дозволяє глобальним містам позиціонувати себе, як політичних посередників на світовій арені. Сьогодні, політичні наслідки діяльності глобальних міст не яскраво виражені, однак їх спрямованість на політику може виявитися дуже важливою. Тому не дивно, що певна кількість великих міст прагне отримати цей статус. З українських міст лише Київ претендує на статус глобального міста. Тому загальнонаціональні плани розвитку країни повинні обов'язково відштовхуватися від цієї аксіоми. На думку багатьох українських фахівців майбутнє виживання України як самодостатнього суб'єкта міжнародної політики прямо залежить від того, чи стане Київ глобальним містом [9].

За оцінками фахівців подальший розвиток глобалізації може призвести до погіршення політичного клімату у світовому співтоваристві. Щоб цього не сталося, необхідне проведення світовим співтовариством цілеспрямованої узгодженої політичної стратегії, в якій важлива роль відведена глобальним містам. Їх активне залучення до політичного життя планети з новою силою ставить питання про демократизацію та гуманізацію міжнародних відносин, відмову від конфронтаційних доктрин.

Зусилля політологів і глобалістів сьогодні спрямовані на те, щоб поставити діагноз глобальним болючим явищам у функціонуванні глобальних міст, а також визначити їх вплив на світовий розвиток, включаючи і його політичну складову.

Таким чином, значення глобальних міст сьогодні значно перевищує межі сфери економіки і виглядає значущим у соціальних і політичних процесах.

Саме тому сьогодні обов'язковим є шлях посилення вивчення політичних та соціальних аспектів розвитку глобальних міст.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Радионова Л. А. Город как социальная система / Л. А. Радионова. – Харьков : ХНАГХ, 2008. – 99 с.
2. Мартьянов В. С. Дискурс будущего уральских мегаполисов: к стратегии глобального города // Дискурс-Пи. 2013. №1-2. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/diskurs-buduschego-uralskih-megapolisov-k-strategii-globalnogo-goroda>)
3. Глобальный город: теория и реальность / Под ред. Н.А. Слуки. – М.: ООО «Аванглион», 2007. – С. 9-27.
4. Панкевич Н. Взаимодействие и трансформация правовых систем в процессе глобализации / Н. Панкевич // ПОЛИТЭКС. – 2010. – № 3. – С.115–132.
5. Racione M. Urban Geography: a Global Perspective. London, New York, 2001.
6. ДэвидКларкМиргородов/глобальныйгород (Urban World/Global City) / D. Clark [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lybrary.com/urban-worldglobal-city-p-671584.html>)
7. Сассен С. Город как призма для социальной теории: новые исследовательские перспективы / С. Сассен // Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук. –2013. –Том 13. – Вып. 4. –С. 74-100.
8. Ворота в глобальную экономику // под ред. О. Е. Андерссона и Д. Е. Андерссона; пер. с англ. –М., 200.1
9. Куйбида В. Новые смыслы Киева / В. Куйбида // «Зеркало недели. Украина»– №14. – 2016.

**Шевченко В. И.**, студентка  
факультета менеджмента

Науч. рук. – **Зинчина А. Б.**, ст. преп.

*Харьковский национальный университет городского хозяйства  
имени А. Н. Бекетова, Украина*

## СОЦИАЛЬНАЯ ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ САМОУБИЙСТВ

Считается, что сам термин «суицид» стал использоваться суицидологами с момента опубликования в начале нынешнего века знаменитого исследования-эссе о самоубийстве французского социолога Эмиля Дюркгейма, сосредоточившего свое внимание в основном на сознательном характере феномена.

Сегодня суицидологи, как правило, определяют сознательный суицид как результат проявления дееспособной воли, когда страдающим лицом является сам активно действующий субъект, знающий об ожидающих его результатах и сознательно выполняющий план насилия. Перед нами, таким образом, обнаруживает себя феномен, который становится объектом пристального внимания философов, социологов и даже политиков.

Изучение феномена сознательного суицида приводит нас к однозначности понимания важности раскрытия не только сугубо индивидуальных корней суицида, но и усугубляющих явление массового самоубийства условий. То, что суицид давно и прочно занимает место среди